

Damjan Lajh

**ur. Danica Fink Hafner, Tomaž Boh: Parlamentarne volitve 2000.
Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, zbirka Politični procesi in
institucije, 2002
207 strani (ISBN 961-235-096-5), 3.900 SIT**

Na Fakulteti za družbene vede je v sklopu knjižne zbirke *Politični procesi in institucije* pod uredništvom Danice Fink Hafner in Tomaža Boha v začetku oktobra 2002 izšlo delo sedmih avtorjev *Parlamentarne volitve 2000*. Prispevki z različnimi pristopi na celovit in izviren način obravnavajo srčko političnega procesa – volitve v (slovensko) predstavniško telo. Gre za delo, ki ponuja kritično analizo ne le zadnjih državnoborskih volitev, temveč tudi kritično analizo in jasno razumevanje desetletnega samostojnega slovenskega političnega razvoja, stabilnosti strankarskega prostora glede na volilno podporo in ne nazadnje uspešnosti slovenskega demokratičnega prehoda, saj naj bi prav četrte demokratične volitve dokazovale stopnjo demokratične konsolidacije v Sloveniji kot tranzicijski državi.

Proučevanje parlamentarnih volitev je zagotovo eno izmed ključnih in vedno aktualnih dimenzij politološkega raziskovanja. Volitve se pogosto označujejo kot demokracija v praksi, saj predstavljajo mehanizem, ki zagotavlja tako vladi kot ljudstvu možnost vplivanja drug na drugega. Slednje je še posebej pomembno v mladi demokraciji, kot je Slovenija. Prejšnji jugoslovanski (slovenski) monistični sistem je vse do konca osemdesetih let prejšnjega stoletja svojo legitimnost utemeljeval na ideoloških predpostavkah, v katerih je vodilno vlogo imela komunistična partija, organizirana po načelu demokratičnega centralizma, ki je vladala v imenu ljudstva, ne da bi od volivcev kadarkoli dobila pooblastilo na demokratičnih volitvah. Leto 1990 s prvimi demokratičnimi volitvami v takratno slovensko skupščino je političnemu in družbenemu razvoju Slovenije prineslo novo kvaliteto – volitve v obliki demokratične alternative za legitimiranje oblasti. Te so omogočile genezo političnega predstavništva, ki je bilo zaznamovano z novimi protagonisti političnega življenja – tekmujočimi političnimi strankami, (nestalnim) volilnim telesom, množičnimi mediji in javnomnenjskimi raziskavami.

Prispevki knjige *Parlamentarne volitve 2000* se vsebinsko gibljejo od teoretičnih principov delovanja predstavniške demokracije do empirične faktorske analize mnenjskih podatkov, od področja razvoja strankarske arene in logike koalicijskega povezovanja do primerjalnega pogleda na slovenski politični prostor, in od vprašanj političnega marketinga do specifičnega odnosa političnih strank do šolstva in izobraževanja. Osrednji proces opisa in pojasnjevanja – parlamentarne volitve 2000 v Sloveniji – ni obravnavan izolirano kot enkratni pojav, temveč kot rezultat desetletnega razvoja političnega sistema in politične kulture. Državnoborske volitve 2000 zagotovo ne morejo in ne smejo biti obravnavane samostojno in ločeno od predhodnih volitev, zato je razčlemba razvoja v obdobju od prvih demokratičnih volitev pa do volitev leta 2000 v posameznih poglavjih ne le upravičena, temveč tudi nujno potrebna. Posamezni prispevki zato tvorijo zaključeno celoto in prinašajo mozaik izvernih spoznanj, opisov in razlag, ki se medsebojno dopolnjujejo in pomenijo pomemben prispevek k večplastnemu razumevanju ne le zadnjih, temveč parlamentarnih volitev v Sloveniji nasploh. Večstransko uporabno vrednost dela kažejo mnoga spoznanja, od katerih v nadaljevanju omenjamo le nekatera.

V uvodnem poglavju *Prezemanje oblasti v kontinuiranem demokratičnem prehodu* je Danica Fink Hafner preverjala Cottovo hipotezo, da je v "kontinuiranem demokratičnem prehodu najuspešnejša stranka naslednica reformirane vladajoče stranke socialističnega političnega sistema". Avtorica ugotavlja, da je v Sloveniji kontinuiran prehod v demokracijo dejansko srednjeročno ohranil in celo okrepil pomen dveh strank, ki sta se razvili iz naslednic reformiranih družbenopolitičnih organizacij. Pri tem je bila v obdobju prehoda kot posamična stranka najbolj

uspešna reformirana Zveza komunistov Slovenije – Stranka demokratične prenovе, medtem ko je v obdobju konsolidacije bila najuspešnejša stranka, ki se je razvila iz naslednic reformirane Zveze socialistične mladine. Fink Hafnerjeva ugotavlja, da je v dosedanem razvoju strankarskega sistema v Sloveniji *strategija adaptacije* na okolje reformiranih političnih organizacij (skupaj z njihovo *strategijo kooptacije*) bila volilno uspešnejša od *strategije spreminjanja* okolja, ki so jo spremljale ideološke in organizacijske politične cepitve novo nastalih političnih strank (v povezavi z njihovim *individualizmom*).

Na osnovi faktorske analize mnenjskih podatkov je Samo Kropivnik predstavil model proučevanja družbenih in ideoloških profilov volivcev slovenskih političnih strank v preteklem desetletju. Na osnovi podatkov o družbenem položaju, konservativnosti in urbanosti volivcev je avtor izdelal pozicijski zemljevid prevladujočih slovenskih političnih strank. Primerjalna analiza profilov političnih strank v različnih volilnih obdobjih je med drugim pokazala, da v slovenskem strankarskem prostoru z nastankom strank SLS-SKD in NSi ni prišlo do bistvenih premikov, saj je prva prepričljivo zasedla položaj, ki ga je pred tem imela SLS, druga pa je zasedla položaj, ki ga je pred njo imela SKD. Kropivnikova izdelava pozicijskega zemljevida relevantnih slovenskih političnih strank kaže na potencialno volilno telo teh strank, kar bi ne nazadnje slednje lahko tudi koristno uporabile pri načrtovanju svojih volilnih kampanj.

Pomemben prispevek k razumevanju volitev in političnega predstavnštva nasploh predstavlja teoretično-analičen članek Marjana Brezovška, v katerem avtor večplastno in z različnih zornih kotov analizira povezanost in soodvisnost med volitvami in političnim predstavnštvom. Avtor ugotavlja, da razvoj političnega predstavnštva v kontekstu volitev vsebuje predvsem obravnavo prehoda iz strankarske demokracije v obdobje t.i. javnega tribunala ali avdienci demokracije, za katero so po njegovem mnenju značilni personalizacija volilne izbire, splošni okvir volilne izbire in izvolitev na podlagi imidža. Brezovšek meni, da na ta način sodobni razvoj v demokratični politiki beleži razvoj nove vrste predstavnške vlade, pri kateri gre za oslabitev strankarske identifikacije, zaton političnih programov in naraščanje vloge elite medijskih ekspertov. Ob tem pa se avtor sprašuje, ali vse naštet o ne spodjeda načela ljudske vladavine.

Drago Zajc se v svojem prispevku sprašuje, v kolikšni meri so procesi politične in družbene modernizacije v Sloveniji prispevali k zmanjševanju konfliktov oziroma povečevanju pripravljenosti na sporazumevanje med političnimi subjekti, in kakšen vpliv imajo (so imele) različne družbene in politične cepitve v slovenski družbi. Z analizo zadnjih državnoborskih volitev avtor ugotavlja, da rezultati volitev (še) ne kažejo na zadostno racionalizacijo konfliktov, saj so še vedno prisotna stara nasprotja (stranke *kontinuitete* vs. pomladne stranke), ki temeljijo zlasti na različnem vrednotenju preteklosti. Zajc je mnenja, da so najboljše volilne rezultate dosegale stranke, ki so zagovarjale nekonfliktno reševanje nasprotij in pragmatizem, medtem ko je bilo zaostrovanje nasprotij in nekonstruktivno izstopanje iz vlade po pravilu kaznovano z nižjo volilno podporo.

Po mnenju Tomaža Boha je strategija volilne kampanje ključnega pomena za uspeh stranke na volitvah. Za večino političnih strank je mobiliziranje neopredeljenega volilnega telesa ključno, saj je le malo takšnih strank, ki imajo dovolj stabilno volilno podporo že pred začetkom volilne kampanje, ki bi jim omogočala ohranitev položaja s prejšnjih volitev ali doseg želenih rezultatov. V svoji analizi je avtor politične stranke razvrstil v štiri skupine, ki jih poleg podobne predstavitvene strategije povezuje tudi približno enak volilni rezultat. Boh ugotavlja, da je izbira volilne strategije močno povezana s položajem stranke pred volitvami – ali gre za vladno, opozicijsko ali izvenparlamentarno stranko.

Alojzija Židan je v svojem prispevku analizirala odnos slovenskih političnih strank do šolskega sistema kot enega temeljnih kamnov družbe. Na podlagi analitične vsebinske razčlenbe volilnih programov avtorica ugotavlja, da je odnos političnih strank do šolstva in izobraževanja tako kvantitativno kot kakovostno zelo različen, saj se po njenem mnenju nekatere stranke zavedajo odločilne prednosti, ki si jo Slovenija na ta način lahko pridobi pred drugimi, medtem ko se

nekatero stranke z omenjenim vprašanjem sploh ne ukvarjajo. Židanova ugotavlja, da je najbolj ekstenziven in intenziven odnos do obravnavane vrednote zavzela LDS, ki je na volitvah tudi dobila največjo podporo.

V zadnjem poglavju Janko Prunk predstavi primerjalni pogled na desetletni politični razvoj v dveh tranzicijskih državah – Sloveniji in Hrvaški. Avtor prikazuje, kako sta izbrani državi kljub enakemu družbeno političnemu sistemu v proces demokratičnega prehoda vstopili z različnih družbenoekonomskih, kulturnih in nacionalnih izhodišč. Prunk ugotavlja, da sta pomembno vlogo v razvoju obeh političnih sistemov odigrali zlasti ustavni izbiri – polpredsedniški politični sistem na Hrvaškem in parlamentarni v Sloveniji.

Ob koncu vsekakor ne gre spregledati izjemne uporabne vrednosti zbirke podatkov o volitvah, ki je delu dodana v obliki prilog. Priloge vključujejo obširen seznam dosedanjih objav slovenskih politologov in drugih družboslovcev o analizi volitev v Sloveniji, seznam registriranih slovenskih političnih strank, podatke o preteklih volitvah in primerjalni pregled izbranih političnih kazalnikov v štirih državah Srednje in Vzhodne Evrope. Vsi omenjeni in sistematično zbrani podatki na enem mestu zagotovo pomenijo dragoceno referenčno točko za vse prihodnje politološke in tudi druge analize. Delo Parlamentarne volitve 2000 je nedvomno izvirna celostna analiza politološke kategorije volitev v predstavniško telo. V poglobljenih raziskovalnih, tako teoretičnih kot empiričnih analizah, v katerih avtorji ponujajo nove zorne kote proučevanja, je prikazan desetletni slovenski politični razvoj in večplastno obravnavanje volitev. Delo bo vsekakor uporabno kot študijsko gradivo ne le študentov politologije, temveč tudi drugih družboslovnih usmeritev, saj z različnimi pristopi k proučevanju volitev presega ciljno skupino ene same študijske smeri. Nedvomno bo koristno tudi za ljudi, ki se s kreiranjem strankarske politike in volilnih strategij aktivno ukvarjajo. Seveda pa dela vsi, ki se kakorkoli teoretično-raziskovalno ukvarjamo s tovrstno problematiko, enostavno ne moremo in ne smemo prezreti, saj je knjiga pomembno in dragoceno izhodišče za prihodnje temeljne in aplikativne raziskovalne projekte.

Nikola Janović

**Louis Althusser: Izbrani spisi. Ljubljana: Založba *cf, Rdeča zbirka, 2000
231 strani (ISBN 961-6271-25-3), 3.456 SIT**

Izbrani spisi, s spremno besedo Michaela Sprinkerja – *Althusserjeve dediščine*, prinašajo revizijsko izdajo treh, nam dobro znanih Althusserjevih tekstov – *Lenin in filozofija* (1968, prvič objavljeno v ČKZ, 1979), *Ideologija in ideološki aparati države* (1970) in *Opombe k ideološkemu aparatu države* (1976), oba objavljena v *Ideologija in estetski učinek* (CZ, 1980) in dva nova prevoda – *O Marxu in Freudu* (1978) in *Podtalni tok materializma srečanja* (1982). Omenjeni teksti so glede na Althusserjev filozofski opus le skromen del njegove dediščine, nedvomno pa reprezentirajo analitsko-teoretske nastavke njegove strukturalistično-marksistične misli, ki so bile nemalokrat bodisi deležne kritik in obsodb bodisi pohval in zagovarjanj. Glede na številne *pro et contra* odzive, ki jih je povzročila njegova teoretska in politična misel, nikakor ne moremo spregledati dejstva, da je Althusser v svoji teoretski produkciji doprinesel k razumevanju vloge filozofije v sodobni družbi in s tem odprl področje (althusserijanske) problematike v humanistiki in družboslovju na splošno (Sprinker, str. 201).

Že ob samem pregledu vsebine knjige lahko ugotovi, da omenjeni izbrani teksti, ki izvirajo iz različnih časovnih obdobj, podajajo pregleden razvoj Althusserjeve materialistične misli, v katero so vpeti njeni epistemološki temelji, na katerih se je (z)gradil angažirani teoretski program s ciljem proizvodnje nove vednosti. V tem kontekstu predstavlja teoretski program kot